

Kaló Béla

Húsvéti fényben, szélben

Széljegyzetek Cseh Károly versciklusához

Hat opuszt gyűjtött egybe Cseh Károly Mezőkövesden alkotó költő és műfordító *Húsvéti fényben, szélben* címmel a legjelesebb keresztény-keresztény ünnephez kapcsolódva. A keresztfa kegyetlenségéből a kegyelem, áldás rózsállásáig emelkedik a ciklus.

A költő természetesen homo poeticus, magyarán lírai alkat. De a homo estheticus s a homo ludens is ott vibrál benne, amikor pasziánszot rak ki gyermekkori élményekből, rebbenésnyi mozzanatokból. Affinitása van a költészeti törekeny csecsebecséssel való játszadozáshoz, a lírai százsíku kristály nála analitikusan csillog és tükröződik.

A *Régi Nagypéntek* érezhetően gyermekkori ihletésű. A zöldellő április közepi virágzásban a kemencét bámuló, az érett kukoricaszínű tüzet leső gyermekek képe déja vu-ként Rimbaud *Kenyerlesők*jét idézi. Az ünnepi vibrálást, villódzást az apró képek, a „mozgósított” csöpp igék valósítják meg, s ezekbe ékelődik a Nagypéntek misztériuma, amelyben az út keresztúttá, a heverő szénvonó alakjában is kettétört keresztté emelkedik. Örömet, ünnepélyes várakozást érezhet itt a figyelmes versélvező. S a kettősség: egyfajta archaizálás-tájszavasítás elegyedik a sajátos, néha csak szokatlanul használt szóalkotásokkal, szóképzésekkel. A sorokban rejtetten ott lappang a halálra, a letörésre beérett élet képe a „kukoricacső”-ben, s a pirosló-sárgálló kemenceszáj az „Éli, éli sabaktani”-ra nyíló krisztusi száj „pillanatképe” is egyben. A várakozás borzongása egy tragédia, előérzettel vegyes, feltámadásos, várakozásos öröm is.

Az *Eleven gyertyákban* egy másik, mai nagypénteki nap „krónikája” foglaltatik. (Adalék a vershez: a költő gyermekkori borsodgeszti kertjének végében áll a temető a dombon.) Valóság és legenda között egyensúlyozik a vers, a temetői domb golgotái – Olajfák hegyi éj is, a Körültekintő pedig maga az Úr fia. (Pásztorunk zsoltárosan szólva, de egyben valamely kereszténység előtti állapotra is utal.) Két világ simul egybe a költeményben. A kertaljban „azurló” ibolyák megannyi mécses, gyertya lángjaivá, eleven gyertyáivá lényegülnek, s egyben megelőlegetik az új kort, a Vízöntőt (ennek színe az ibolyaszín) s a feltámadást is. A szertekékellő ibolyák a leszakadt, lehullt „Vízöntő égbolt” szilánkjai, cserepei, s benne ’felhevülve’ a bibliai új korszak. Itt is népies íz, látás elegyül a sajátos – tért és időt – egyszerre megjelenítő „esőcsepp perceg” – kifejezésben. Kísért az alkotóra rejtetten jellemző groteszk is: a „Nagypéntekünkhöz illőkre halkítva” sorban. „Szabálytalan” szonett ez a darab, a szinte végigsorjázó jambusokban is átérezhető a világ tökéletlensége.

A következő opus a *Közelítő*. Archaizáló és tömörítő már a cím is: a földhöz való közelebb hajlás és alázat láttatása. A keresztény alázat és a keleti zen finom egymásba játszatása ez a sóhajnyi vers. A futó húsvéti eső után kisüt a nap, és előbújnak a természet barna-fekete morzsáiként a hangyák, amely tény valamely halk, belülről jövő, ujjongó örömet vált ki a költőből. A közelebb hajlás egyfajta keleti köszönés-köszöntés boldog lélegzete. Az

„előmorzsálló” hangyák képe a buddhizmusban az önmegtartóztatást, a Biblia Salamont érintő részében pedig a bölcsességet példázza. Cseh Károlynál lélekmotívumnak hat, egyfajta áhított harmónia lehetőségének megteremthetőségét hívván elő.

A Húsvéti szélben *Zöldbe borult* részének haikuja *szabi* (a magánynak, a dolgok elszigeteltségének s ilyenén való kiteljesülésének – tehát az örökkévalóságnak is – mozzanata, flóra, fauna és emberi motívum együttese). A *Tavaszi villám* pedig *vabi* (az egészen köznapiságban felismeri hirtelen a természetet, a törvényszerűt). A haiku japán lírai műfaj és versforma. Rímtelen, hangsúlyos, három sorból álló költemény, amelyben 5-ös és 7-es szótagszámú sorok változnak. (A műfaj szervesen köthető a tradicionális tankához, valamint a humoros haikai rengához.) Az európai átlagolvasó számára a virtuóz kép- és szimbólumhasználat gyakran egzotikusnak tűnhet. A háromsoros, szigorú szerkezet erőpróba a költők számára. A századforduló kelet felé forduló érdeklődése felfedezte a haikut is, amelyet nálunk Kosztolányi, Tandori és Weöres Sándor is művelt. A két haikuban nincs központozás Csehnél (nyilván az egymásba lebegés-játszatás végett), s ugyanez áll a *Húsvét*, *falun* alcímű három soros nyolcasokra is. A keleti zen szellemiség és az európai-magyar között mintegy átmenetet képeznek eme miniatűrök. A *Zöldbe borult* című tele erotikus vibrálással (érzékbizsergető – lelkesítő a kép, amelyet sugall), a szoknya egybemosódik a tavaszi zölddel, amelynek láttán visszafiatalodik és ujjong a szív. Mivel a szerelmes vers az esetek többségében alkalmazott művészet (a Múzsza megszerzése végett íródik), a szerzőt érzelmi és valószínűleg lingvisztikai szélsőségekre ragadtatja. A *Tavaszi villám* avare (újabb poétikai formula), amelynek értelmét a történésnek és elmúlásnak az átérzése adja, egyfajta nosztalgiával árnyalt pillanat megragadása. (Vagy avaréba átjátszó vabi, ezt döntse el a nyájas olvasó).

Mind a hat verset sajátos, komor s egyben reménykedő áhítat fűti s ragyogja át. Tanulságos ez a Cseh Károly-i húsvéti blokk, amely azt bizonyítja, hogy az irodalom is a remény egyik formája; amit tapasztal az ember, amikor megismeri és tökéletesíteni akarja önmagát és a világot. *Ars sacra*, amely megálmodja a bolder emberit létet, és fel tudja emelni – lehetőségként – az emberit életet.